

УДК 339.13.017

ЛПГ'ЯНІНА Х.В.

Тернопільський національний економічний університет

АНАЛІЗ КОНЦЕНТРАЦІЇ НА СВІТОВОМУ РИНКУ МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ

Мета. Аналіз світового товарного ринку (на прикладі ринку молочних продуктів) за допомогою показників концентрації.

Методика. Використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження концентрації на ринку, такі як індекс концентрації, ранговий індекс концентрації, коефіцієнт відносної концентрації.

Результати. У ході дослідження проведено аналіз концентрації на світовому ринку молочних продуктів.

Наукова новизна. На основі показників концентрації, проаналізовано концентрацію на світових ринках груп товарів. На основі аналізу процесів концентрації товарного світового ринку виявлено їх причини, тенденції, чинники впливу і ефекти.

Практична значимість. Визначення достовірних даних про ринок на основі методів концентрації.

Ключові слова: концентрація ринку, товарний ринок, індекси концентрації.

Вступ. В умовах відкритої економіки і лібералізації зовнішньої торгівлі іноземна конкуренція грає роль фактору, що знижує рівень концентрації в галузі і монопольну владу вітчизняних виробників на ринку. Навпаки, наявність стійкого каналу експорту для вітчизняних виробників знижує рівень їх конкуренції на внутрішньому ринку, створює можливості ефективної цінової дискримінації і призводить до підвищення цін - а отже, і монопольної влади - на внутрішньому ринку.

Постановка завдання. Визначення основних методів концентрації на товарному ринку та проведення детального аналізу за допомогою індексів концентрації.

Результати дослідження. Проблеми рівня концентрації товарних ринків висвітлено в працях таких вчених, як М.П. Александрова, В.Я. Амбросова, В.Г. Андрійчука, Л.Ю. Мельника, П.Т. Саблука, В. Н. Амітана, М. І. Долішнього, В. М. Василенка, О. Л. Заваду, Г. Л. Знаменського, М. О. Козоріз, Р. І. Кузьміна, В. К. Мамутова, Н. О. Орлової, О. Ю. Рутченка, Н. О. Саніахметової, Л. Н. Семенової та інші.

Забезпеченість молоком і молокопродуктами є одним з найважливіших показників продовольчого добробуту країн світу, оскільки ці види продукції займають основне місце в раціоні харчування людини. На початку 2013 року високі доходи і відмінні умови пасовищі в Океанії, і в деяких частинах Південної Америки, викликають реакцію падіння з боку пропозиції виробництва молока і цін на молоко. Протягом першої половини 2014 року, основними гравцями на світовому молочному ринку є: США, Європейський союз, Нова Зеландія і Австралія.

Світове виробництво молока, за прогнозами OECD [3], збільшиться на 180 млн тонн до 2023 року (рис.2) в порівнянні з базовими роками (2011-14рр.), більшість з яких (78%), як

очікується, припаде на країни, що розвиваються. Середні темпи зростання протягом прогнозованого періоду оцінюється в 1,9%, що є нижчим на 2,2%, які спостерігалися в останнє десятиліття. Уповільнення темпів зростання відображає зростання нестачі води і земель, у придатних країнах, що розвиваються в поєднанні з повільним впровадженням сучасних систем виробництва молока.

Велике зростання очікується у продажі сироватки, сиру і сухого молока, більш ніж у 2% річних. Більша частина цього зростання буде завдяки збільшенню експорту зі Сполучених Штатів, Європейського Союзу, Нової Зеландії, Австралії та Аргентини. Зростання виробництва молока відбувається у 78% країн, що розвиваються, де темпи зростання зменшуються з 3,6% до 2,8% річних. Після занепаду молочного виробництва в Австралії протягом останнього десятиліття (-2,3% на рік), відбудеться зростання (за прогнозами + 0,6% річних) [1]. Отже, виробництво молока буде рости на 2,0% на рік котре задовольнятиме додатковий попит на імпорт протягом наступного десятиліття. Збільшення виробництва молока в США на 0,9% річних очікується протягом наступного десятиліття.

Невелике зростання виробництва молока в ЄС прогнозується протягом найближчих десяти років (0,5% річних) у відповідь на повільне зростання внутрішнього попиту і відносно високих витрат [1]. Останнє обмежує можливості Європейського Союзу для участі в швидкозростаючих експортних ринках.

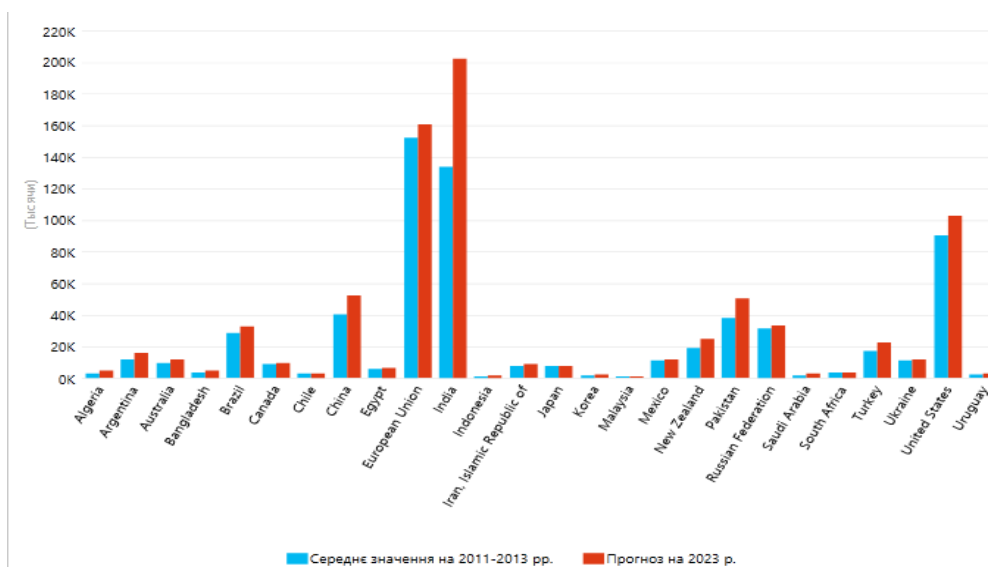
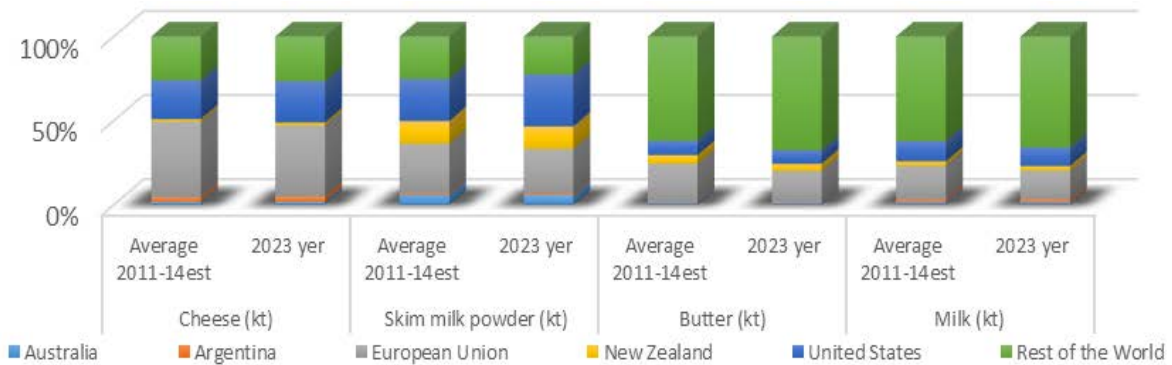

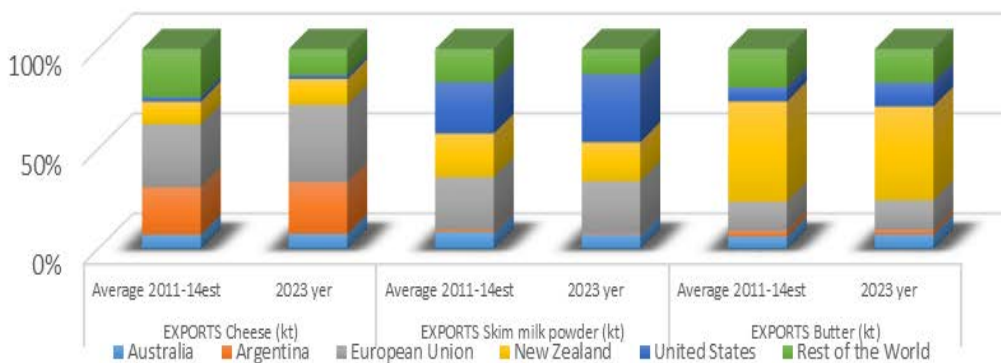
Рис.2. Прогноз по виробництву молока на 2023р. [3]

Завершення молочної квоти ЄС в 2015 році, швидше за все, матиме великий вплив на загальний обсяг виробництва молока в Європейському Союзі, тому це може призвести до подальшої концентрації виробництва молока в деяких регіонах. Крім того, екологічні обмеження в цих регіонах, теж можуть обмежити подальше зростання виробництва молока. В цілому швидке збільшення середньої врожайності очікується протягом наступного десятиліття (2,3% річних), ніж в десятиліття до (1,3% річних) (рис.3) [3].

Рис.3. Співвідношення між основними країнами виробниками молочної продукції на світовому ринку та прогнозне значення на 2023р.

Також загальне збільшення в молочній торгівлі, темпи зростання різняться між молочними продуктами: на 0,7% щорічно для вершкового масла, сиру - 2,4% річних, сухого молока - 2,5% річних і свіжого молока 1,7% річних. Здебільшого, це зростання буде задовольнятися за рахунок збільшення експорту із США, Європейського Союзу, Австралії та Нової Зеландії. На ці чотири країни, за прогнозом експертів [3] у 2023р, припадатиме разом світового експорту: 74% сир, 74% свіжого молока, 81% маслом і 86% експорту сухого молока в 2023р (рис.4).

Рис.4. Співвідношення між основними країнами експортерами молочної продукції на світовому ринку та прогнозне значення на 2023р.

Європейський Союз залишатиметься головним експортером сиру (з урахуванням 39% світового експорту в 2023р), але темпи його зростання нижчі, ніж в інших великих експортерів сиру, таких як Нова Зеландія, США та Австралія. Ряд інших країн, Саудівська Аравія, Білорусь, Україна, Єгипет, Туреччина та Аргентина експортуватимуть значні обсяги сиру переважно на ринки сусідніх країн. Збільшення свіжого молока, очікується в Новій Зеландії, адже ця країна може збільшити свою частку в світовій торгівлі до 57% в 2023р [3]. Іншими важливими експортерами є Європейський Союз, Аргентина та Австралія. Сполучені Штати є найбільшим джерелом експорту сухого молока, на 34% в 2023р році. Значне збільшення очікується для експорту індійського сухого молока, близько 90 кт в 2023р [1]. Експорт Європейського Союзу, Сполучених Штатів та Нової Зеландії все буде рости більш ніж на 3% річних і досягне 1,2 млн.т. експорту у 2023 році [3].

В останні роки, значний ріст відбувся у торгівлі свіжого молока. Це включає в себе не тільки продукти, такі як йогурти та вершки, а й рідке молоко. Імпорт молока збільшився в останні роки в Китаї, і надалі буде зростання, але з меншою швидкістю (0,6% річних). Інші важливі напрямки по імпорту молока залишаються за Алжиром, Нігерією та Саудівською Аравією. Для сухого молока Китай стане найбільшим у світі імпортером. Мексика, Індонезія, Алжир, Малайзія і Єгипет та інші важливі імпортери теж будуть імпортувати сухе молоко, але зі значно повільнішими темпами, ніж у попередніх роках.

Таблиця 1. Коефіцієнт концентрації на світовому ринку молочних продуктів

	Cheese		Skim milk powder		Butter	
	ЧАСТКА ПРОДАЖІВ					
	Average 2011-14est	2023	Average 2011-14est	2023	Average 2011-14est	2023
<i>WORLD</i>	1	1	1	1	1	1
<i>Algeria</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Argentina</i>	0,022891	0,019688	0,009424	0,006617	0,027251	0,021645
<i>Australia</i>	0,070369	0,075017	0,08204	0,073201	0,061611	0,072511
<i>Bangladesh</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Brazil</i>	0,001272	0,001018	0	0,000414	0,001185	0,001082
<i>Canada</i>	0,004239	0,003394	0,006098	0,003722	0	0
<i>Chile</i>	0,003815	0,001697	0,001663	0,000414	0,004739	0,005411
<i>China</i>	0	0	0	0,000414	0,00237	0
<i>Egypt</i>	0,05638	0,025119	0,000554	0,000414	0,003555	0,002165
<i>European Union</i>	0,315388	0,387984	0,26663	0,258065	0,146919	0,149351
<i>India</i>	0,001272	0,001018	0,028271	0,037221	0,010664	0,008658
<i>Indonesia</i>	0,000424	0	0,000554	0,000414	0,001185	0
<i>Iran.Islamic Republicof</i>	0,016956	0,003734	0,003326	0,002481	0,001185	0
<i>Japan</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Korea</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Malaysia</i>	0	0	0,008869	0,007444	0,004739	0,004329
<i>Mexico</i>	0,001272	0	0,000554	0	0,003555	0,001082
<i>New Zealand</i>	0,113607	0,128988	0,218404	0,195616	0,501185	0,468615
<i>Pakistan</i>	0	0	0	0	0,001185	0,001082
<i>Russian Federation</i>	0,007206	0,004413	0,000554	0,000414	0,003555	0,003247
<i>Saudi Arabia</i>	0,079695	0,052274	0,013858	0,010339	0,003555	0,002165
<i>South Africa</i>	0,001272	0,001018	0,003326	0,002895	0,001185	0,001082
<i>Turkey</i>	0,014837	0,021385	0,001663	0,000414	0,001185	0
<i>Ukraine</i>	0,029674	0,034623	0,012195	0,005376	0,00237	0,005411
<i>United States</i>	0,110216	0,150373	0,257761	0,339537	0,07109	0,12013
<i>Uruguay</i>	0,013565	0,001358	0,012749	0,007031	0,020142	0,012987
<i>CR4</i>	62%	72%	82%	87%	78%	81%
<i>CR8</i>	80%	87%	89%	93%	84%	86%
<i>CR20</i>	86%	91%	93%	95%	87%	88%

Провівши загальний аналіз виробництва та торгівлі на світовому ринку молочної продукції визначимо концентрацію на ринку молочних продуктів, а саме за допомогою коефіцієнту концентрації, який визначається як сума ринкових часток найбільших продавців ринку.

Якщо розглянути дані таблиці 1 ми бачимо що світовий ринок молочної продукції дуже концентрований, а саме ринок сухого молока. Найменш концентрований на даний період є ринок сиру, проте його обсяги будуть збільшуватись за наступні 10 років.

Висновки. Існування значної кількості суперечностей між інтересами учасників концентрації ринків спричиняє негативний вплив на розвиток як ринкового середовища, так і економіки в цілому. На сучасному етапі розвитку світових економічних процесів у всіх промислово розвинених країнах у межах торговельного права здійснюється правове регулювання процесу конкуренції та концентрації капіталу, метою якого є пом'якшення соціальних та економічних наслідків монополістичної практики. Наш аналіз показав, що на сьогодні світовий ринок молока надзвичайно концентрований і його показники будуть лише збільшуватись.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник ФАО «World Food and Agriculture 2014»: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.fao.org/economic/ess/ess-publications/ess-yearbook/yearbook2014/en/>
2. FAOSTAT: [Electronic resource]. — Available from: <http://faostat.fao.org/site>
3. OECD: Agricultural Trade: [Electronic resource]. — Available from: <http://www.oecd.org/agriculture/agricultural-trade/>

АНАЛИЗ КОНЦЕНТРАЦИИ НА МИРОВОМ ТОРГОВОМ РЫНКЕ

ЛИПЬЯНИНА Х.В.

Тернопольский национальный экономический университет

Цель. Анализ мирового товарного рынка (на примере рынка молочных продуктов) с помощью показателей концентрации.

Методика. Используются общенаучные и специальные методы исследования концентрации на рынке, такие как индекс концентрации, ранговый индекс концентрации, коэффициент относительной концентрации.

Результаты. В ходе исследования проведен анализ концентрации на мировом рынке молочных продуктов.

Научная новизна. На основе показателей концентрации, проанализированы концентрацию на мировых рынках групп товаров. На основе анализа процессов концентрации товарного мирового рынка выявлены их причины, тенденции, факторы влияния и эффекты.

Практическая значимость. Определение достоверных данных о рынке на основе методов концентрации.

Ключевые слова: концентрация рынка, товарный рынок, индексы концентрации.

MODEL INFORMATION SYSTEM MONITORING CONCENTRATION IN COMMODITY MARKETS

LIPYANINA H.

Ternopil National Economic University

Purpose. Analysis of global commodity market (for example dairy market) using indicators of concentration.

Methods. Used general scientific and special methods of concentration in the market, such as concentration index, rank index concentration ratio relative concentration.

Results. The study analyzed the concentration in the global dairy market.

Scientific novelty. Based on the concentration indices analyzed concentration in global markets groups. Based on the analysis of processes of concentration of commodity world market revealed their causes, trends and factors of influence and effects.

The practical significance. Identification of reliable data on market-based methods for concentration.

Keywords: market concentration, commodity market concentration index.